

Г.М. Яровенко

РОЗРОБКА СТАНДАРТІВ ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА

В статті обґрунтовано необхідність стандартизації внутрішнього фінансового контролю і рекомендується розробити спеціальну групу стандартів. Пропонується зміст п'яти стандартів, визначених на основі компонентів системи контролю.

Постановка проблеми. Актуальною проблемою для кожного суб'єкта економіки є ефективне управління його ресурсами. Тому постає необхідність в організації власної системи внутрішнього фінансового контролю, яка забезпечить підприємству більшу віддачу його діяльності, знизить рівень порушень та зловживань, дасть змогу оптимізувати рух фінансових, матеріальних та інших потоків.

Даному питанню приділяється дуже мало уваги з боку середніх і більшості великих підприємств, оскільки вони виконання функцій контролю переклали на аудиторські фірми та незалежних аудиторів. Але дана форма контролю, включаючи і інші форми зовнішнього контролю, має неоперативний, несистематичний та неперевентивний характер. Тому внутрішній фінансовий контроль на підприємствах повинен бути обов'язковим і законодавчо регулюватися. Таку ж думку висловлює і автор статті 8.

Українське законодавство слабо регулює питання фінансового контролю. Тому підприємствам доцільно використовувати власні стандарти, оскільки “стандарти забезпечать високу якість, економічність, ефективність і об'єктивність контрольної діяльності” [2, с. 36].

Аналіз останніх публікацій. Проблема стандартизації внутрішнього контролю дуже актуальна, але, на жаль, науковці розглядають її тільки на рівні розробки стандартів державного контролю і зовнішнього аудиту. Питанню стандартизації державного контролю присвячені праці Білухи М.Т., Калюги Є.В., Басанцова І.В., Бурцева В.В. Аспекти розробки стандартів для зовнішнього аудиту розглянули відомі зарубіжні та вітчизняні науковці і економісти – Додж Р., Кармайкл Д., Беніс М., Гутцайт К.М., Островський О.М., Ремизов Н.А., Письменная Д.Н., Подольский В.И., Білуха М.Т. та інші.

Невирішені раніше частини проблеми. Слабким місцем в галузі фінансового контролю є законодавство, яке регулює питання державного фінансового контролю і не торкається питань внутрішнього. Розроблені “Стандарти державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів, державного і комунального майна” та законопроект “Про фінансовий контроль” не заперечують такої форми існування, як внутрішній фінансовий контроль, який здійснюється суб’єктом господарювання, але питань його організації, методики здійснення, інструментів контролю та багато інших аспектів ці законодавчі акти не торкаються. В цій ситуації корисним буде розробка та впровадження внутрішніх стандартів фінансового контролю для кожного підприємства. Частина стандартів, яка стосується загальних питань, можна зробити обов’язковою для всіх суб’єктів господарювання і затвердити на рівні держави, а спеціальну частину адаптувати у відповідності з вимогами кожного підприємства.

Цілі статті. Запропонувати створення стандартів внутрішнього контролю для їх впровадження з метою підвищення ефективності управління ресурсами підприємства, навести короткий зміст стандартів.

Викладення основного матеріалу. Термін «стандарти» застосовується у двох аспектах – в якості керівництва і в якості нормативів. В якості керівництва вони необхідні для розробки єдиних прийомів роботи і загальних методів. В якості нормативів стандарти застосовуються для оцінки процесу обробки даних. [3, с.5]

Стандарти внутрішнього контролю розробляються як керівництво внутрішнім контролерам та керуючому органу підприємства. Вони повинні базуватися на останніх досягненнях науки та практичного досвіду, визначати найбільш прогресивні і оптимальні рішення задач контролю [4, с. 84].

Розробка, впровадження стандартів і правильне користування ними є головним елементом всієї функції контролю [3, с. 19]. Тому необхідність в розробці стандартів виникає для покращення і зниження складності організації внутрішнього контролю на підприємстві, регламентації функцій та задач

контролю, розподілу прав та обов'язків, уніфікації методик перевірки, створення єдиної інформаційної бази. Також одним із “завдань жорсткої регламентації у сфері фінансового контролю є необхідність зробити максимально можливе для того, щоб знизити ризик дорогої помилки” [6].

В таблиці 1 представлені стандарти фінансового контролю, які застосовуються у зарубіжній та вітчизняній практиці.

Таблиця 1 – Види стандартів в галузі фінансового контролю

Види стандартів	Ініціатор стандартів	Назва стандартів	Суть стандартів
Міжнародні	Міжнародна організація вищих контрольних органів (ІНТОСАІ)	Стандарти Міжнародної організації вищих контрольних органів ІНТОСАІ	Регламентують вимоги, які пред'являють до вищих органів фінансового контролю
Російські	Рахункова палата РФ	Проект системи стандартів фінансового контролю, які спираються на міжнародні стандарти	Стосуються стандартизації процедур і результатів державного фінансового контролю
Національні	Головне Контрольно-ревізійне управління України	Стандарти державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів, державного і комунального майна	Регламентують правила для створення механізму протидії правопорушенням і зловживанням у сфері бюджетних коштів, державного і комунального майна
Підприємства	Керівництво підприємства	Стандарти внутрішнього фінансового контролю	Регламентують правила організації та здійснення внутрішнього фінансового контролю на підприємствах

Стандарти міжнародного рівня (див. таб. 1) не є обов'язковими для застосування в Україні, але, наприклад, в Росії та Казахстані є основою для розробки національних. Українські стандарти регламентують тільки державний фінансовий контроль, тому застосовувати їх на підприємствах неможливо. Стандарти четвертого виду розробляються за необхідністю кожним підприємством окремо, але як показує практичний досвід, тільки деякі, дуже великі компанії це здійснюють.

Використовуючи Концепцію державного внутрішнього фінансового контролю в Україні, схвалену розпорядженням КМУ від 24.05.2005р, ефективний внутрішній контроль можна представити як систему, що складається із шести компонентів (див. рис. 1).

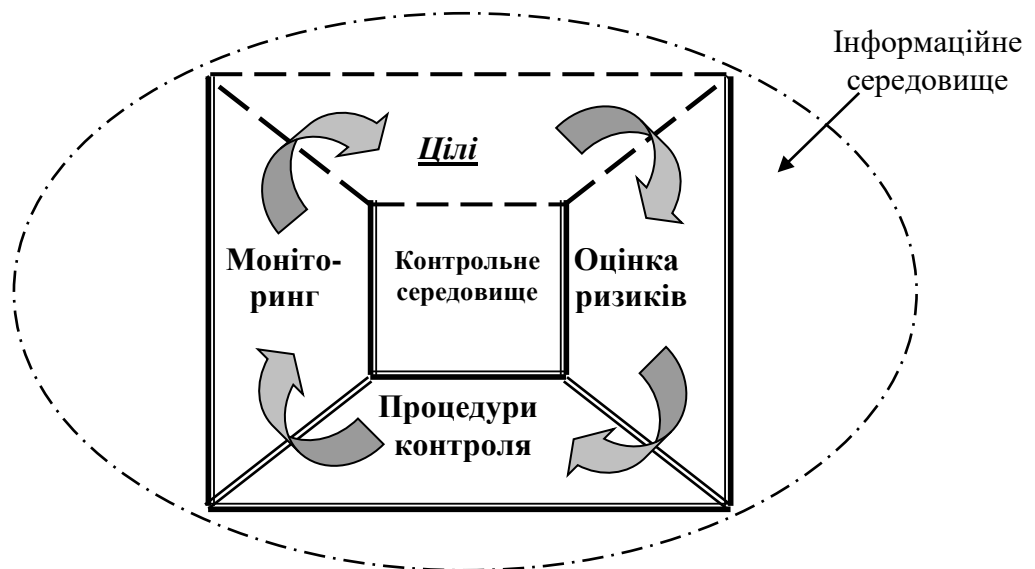


Рис. 1 Компоненти системи внутрішнього контролю

На рисунку 1 пунктиром виділено “Цілі”, тому що вони не є компонентом системи внутрішнього контролю. Але вони присутні, оскільки мета завжди передуює оцінці ризику, та перед тим, як організувати систему внутрішнього контролю, потрібно визначити поточні та стратегічні цілі, які повинно досягнути підприємство в процесі здійснення своєї діяльності.

Виходячи із зазначених компонентів внутрішнього контролю можна рекомендувати розробити наступні групи стандартів внутрішнього фінансового контролю підприємства:

I. Загальна група стандартів:

1) Професіоналізм (професійна відповідальність, контроль якості праці, компетентність, відповідність кодексу етики, безперервне навчання, спілкування з посадовими особами об’єкту контролю та використання засобів комунікації).

2) Самостійність.

3) Незалежність.

II. Спеціальна група стандартів:

1) Організація внутрішнього контролю.

2) Ризики та суттєвість.

3) Задачі і процедури контролю.

4) Моніторинг системи внутрішнього контролю.

5) Автоматизація внутрішнього контролю.

III. Самостійна група, що не є стандартами, – Кодекс професійної етики внутрішнього контролера.

Перша та третя група за сутністю схожа із стандартами і кодексом зовнішнього та внутрішнього аудиту. Їм приділяють значну увагу в публікаціях 1, 2, 4, 5, 7 та інших, тому в даній статті вважаємо недоцільним їх розглядати.

Значну увагу необхідно приділити другій групі стандартів, а саме спеціальним стандартам, які повинні розроблятися з урахуванням специфіки і виду діяльності підприємства, рівня його організації, чисельності працюючих, галузі економіки. Дана група рекомендується автором статті, оскільки такий склад стандартів охоплює основні питання організації внутрішнього фінансового контролю підприємства. На розсуд керівництва стандарти можуть бути доповнені або змінені.

Організація внутрішнього контролю. В даному стандарті необхідно розкрити функції служби внутрішнього контролю підприємства або працівників-контролерів, їх обов'язки, повноваження, обмеження, відповідальність та підзвітність. Відповідно до функцій та обов'язків повинен бути чіткий розподіл, щоб одна й та сама ділянка об'єкту, що перевіряється, не контролювалася різними контролерами, так як це призведе до надмірності контролю.

Ризики та суттєвість. В даному стандарті потрібно визначити методику оцінки суттєвості та ризиків незнаходження, не запобігання та не виправлення помилок. Оскільки існують різні методики, то при їх виборі потрібно враховувати недоліки тієї чи іншої методики та складність розрахунків. Даний стандарт може містити опис розрахунку допустимого рівня суттєвості та ризику, рівень яких необхідно зазначити в обліковій політиці підприємства.

Задачі і процедури контролю. Стандарт повинен регламентувати методику контролю різних об'єктів (фінансових, матеріальних, трудових ресурсів, розрахункових операцій, фінансової звітності, бухгалтерського обліку та інших), терміни, періодичність, методи та форми контролю. Однією із задач

внутрішнього контролю є прогнозування тих ситуацій, які відбудуться в результаті невиконання рекомендацій контролерів. Тому даний стандарт повинен містити опис методів і моделей прогнозування, які будуть використовуватися в процесі здійснення контролю.

Моніторинг системи внутрішнього контролю. Стандарт повинен регламентувати створення незалежного контрольного органу, який постійно буде проводити оцінку внутрішнього контролю. Тому доцільно в даному стандарті відобразити функції, обов'язки, повноваження, обмеження, незалежність, відповідальність та підзвітність служби внутрішнього аудиту або відділу моніторинга. Необхідно зазначити методи самооцінки системи внутрішнього контролю, методи оцінки службою моніторинга або періодичність звертання до послуг аудиторської фірми.

Автоматизація внутрішнього контролю. Даний стандарт повинен чітко регламентувати права всіх користувачів автоматизованої системи підприємства, права контролерів системи (доцільно права надати у вигляді матриці). Необхідно в стандарті приділити увагу особливостям контролю в автоматизованій системі: вбудованим програмним контролям, реалізованим контрольним процедурам, які дозволяють здійснювати автоматизовану перевірку різних об'єктів.

Стандартизувати можна також і помилки підприємства, виявлені в процесі перевірок, з метою полегшення контролю за господарськими операціями. Для цього рекомендується зробити довідник правильних і неправильних типових операцій, який можуть використовувати і доповнювати новими операціями різні підприємства.

Висновки. В статті визначено, що українське законодавство не регламентує внутрішній фінансовий контроль підприємств. З цією метою рекомендовано розробити внутрішні стандарти. Запропоновано дві групи стандартів, які забезпечать високу якість, ефективність, економічність та об'єктивність внутрішнього фінансового контролю. В статті розкрито зміст другої групи стандартів, які доцільно мати кожному підприємству і які

конкретно і чітко регламентують організацію внутрішнього контролю, методики оцінки ризиків та суттєвості, задачі і процедури контролю, моніторинг і автоматизацію системи внутрішнього контролю. Дані стандарти було виділено на основі компонентів системи внутрішнього контролю.

Напрямки подальшого розвитку. В подальшому планується розробити алгоритми і інформаційне забезпечення, необхідні для створення автоматизованої системи внутрішнього контролю, використовуючи методику, засновану на організації системи зворотних зв'язків, методику перевірки на основі первинних показників та матрицю прав контролю.

In the article the necessity of standardization of internal financial control is grounded and it is recommended to develop task group of standards. Sense of five standards defined on the basis of components of the checking system is offered.

1. Андреев В.Д. Внутренний аудит: Учеб. пособие. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 464 с.

2. Басанцов І.В. Стандартизація фінансового контролю як один із початкових етапів реформування контрольної системи України // Вісник УАБС. – 2003. – № 1. – С. 33-39.

3. Брандон Д.Х. Организация работы на вычислительном центре. – Перевод с англ. Трахтенгерца Э.А. – М.: Статистика, 1970. – 296 с.

4. Бурцев В.В. К вопросу о стандартизации государственного финансового контроля // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 1. – С. 82-95.

5. Нетикша О. Стандарти внутрішнього аудиту підприємства // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. – № 8. – С. 43-50.

6. Овсянников Л.Н. Контролировать не «втихаря», а гласно // Президентский контроль. – 1999. - № 11.

7. Рубан Н.І. Нагальна вимога дня: “Рівняння - на стандарти!” // Фінансовий контроль. – 2003. – № 1. – С. 7-8.

8. Хукаленко П.Т. Введення прямого внутрішнього фінансового контролю – запорука підвищення ефективності управління підприємством // Фінансовий контроль. – 2003. – №1. – С. 23-26.

Яровенко Г.М. Розробка стандартів внутрішнього фінансового контролю підприємства / Г.М. Яровенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми: УАБС НБУ, 2006. – Т. 15. - С. 186-192.